

УДК 355.7: 711.58: 725.18

МИХАЛЬЧЕНКО С.В.,
mihalstarshoy@gmail.com,
[ID orcid.org/0000-0003-2399-4119](https://orcid.org/0000-0003-2399-4119)
д. арх., професор ТОВБИЧ В.В.,
tovbych@gmail.com
[ID orcid.org/0000-0002-4794-4944](https://orcid.org/0000-0002-4794-4944)

Науково-дослідний інститут історії та теорії
архітектури, містобудування та дизайну
Київського національного університету будівництва і архітектури

КОНВЕРСІЯ І СОЦІАЛЬНИЙ СИНТЕЗ МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Досліджено актуальність створення нових принципів територіального планування та містобудівних рішень для майнових комплексів національної безпеки за умов переходу до нової концепції побудови оборони в Україні, наближеної до світових стандартів, зокрема Північно-атлантичного альянсу.

Ключові слова: стратегічне планування і прогнозування, концепція військового будівництва, розквартирування військ.

Після остаточного визначення європейського вектору розвитку України природньо змінюється і концепція побудови оборони країни в цілому, що і визначено Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 та рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 «Про Стратегію національної безпеки України». Визначну роль становить також прийняття «Стратегічного оборонного бюлетеню України на період до 2020 року», що введений Указом Президента України № 240/2016.

Реформування системи національної безпеки неодмінно потягне за собою здійснення значних будівельних проектів, що потребуватиме опрацювання Державної програми розквартирування військ, розробки і застосування нової нормативної бази будівництва об'єктів спеціального призначення, визначення основних принципів конверсії застарілих і соціального синтезу нових майнових комплексів, що забезпечуватимуть національну безпеку України.

Для ефективного формування та функціонування Збройних Сил України та їх розвитку необхідно підтримувати їх матеріально-технічне забезпечення на високому рівні, який повинен відповідати сучасним вимогам і світовим стандартам. Як ми бачимо з останніх подій, цей аспект в Україні багато років нехтувався. Це свідчить про нагальну потребу в дослідженні проблем нормування і стандартизації та створення територіального планування та містобудівних рі-

шень для майнових комплексів оборони за умов переходу до нової концепції побудови оборони в Україні, наближеної до світових стандартів, зокрема Південно-атлантичного альянсу. Повною мірою це стосується також об'єктів оборони, охорони кордонів, правоохоронних органів і пенітенціарної системи. У всіх зазначених галузях, за деяким виключенням запобігання надзвичайним ситуаціям, нормування та стандартизація використовуються часів СРСР, при тому, що при наближенні до стандартів Європи та інших регіонів вільного світу ці норми безнадійно застаріли. Окремі спроби перейти на сучасні принципи стратегічного планування і прогнозування у будівельній галузі сфери національної безпеки України носять несистемний характер, хоча інші аспекти національної безпеки України опрацьовуються доволі жваво.

Проблема полягає у створенні сучасної принципово нової системи територіального розквартирування військ в спеціальних поселеннях, які виконуватимуть роль регіональних (обласних) мобілізаційних, навчально-тренувальних центрів, а також функції комплектування маршових батальйонів в особливий період.

Сьогоднішня ситуація засвідчує, що регламентаційні документи різного рівня щодо формування основних фондів Збройних Сил України ґрунтуються переважно на вимогах документів радянських часів, які вже є морально застарілими. Природно, що дослідження такого роду мають закритий характер. Наявні результати досліджень показують, що загальні принципи територіального розквартирування військ існують і цілком піддаються вдосконаленню на основі наукових досліджень сучасними методами.

Фахівцями КНУБА опубліковано ряд статей та взято участь в певній кількості наукових конференцій (в тому числі міжнародних), налагоджено ділові стосунки з представництвом НАТО в Україні, створено бібліотеку публікацій країн розвинутої обороноспроможності за темою проекту.

Наказом Мінрегіону України від 01.07.2016 № 210 за поданням і опрацюванням авторів проекту створено Комітет стандартизації ТК-320 «Об'єкти спеціального призначення», що доводить конструктивне ставлення центральних органів державного управління до проблеми.

Стрімкий розвиток озброєння і військової техніки та загалом військової справи висуває перед державою вимоги щодо необхідності приведення у відповідність матеріально-технічної бази, зокрема інженерного забезпечення та кадрового забезпечення до сучасних міжнародних стандартів.

Власне життя вже ставить виклик, щодо визначення принципів формування містобудівного та архітектурного середовища з метою підготовки високоєфективного особового складу надсучасних Збройних Сил.

Пріоритетність модернізації системи розквартирування військ акцентується вимогами Указу Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 та рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України».

Указ Президента України № 240/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» ввів поняття «територіальний принцип побудови оборони», відповідно до якого, враховуючи багаторівневий і комплексний характер стратегічного планування і прогнозування у будівельній галузі сфери забезпечення національної безпеки, необхідно запровадити належну підготовку та перепідготовку фахівців у цій галузі, а також передбачати створення відповідних структурних підрозділів у кожному суб'єкті стратегічного планування і постійно діючих міжвідомчих робочих груп та залучати до цих процесів представників наукових та науково-дослідних установ.

Але головне – це забезпечення виконання стратегічних документів держави, у тому числі державних програм і стратегічних планів розвитку у сфері забезпечення національної безпеки. Як зазначають експерти, процес змін не закінчується ухваленням стратегічних документів. Без їх ефективного впровадження важливі проблеми так і залишаться не розв'язаними. Тому процес впровадження нормативних документів у сфері будівництва об'єктів спеціального призначення слід розглядати як продовження циклу стратегічних змін у напрямку до його кінцевої мети – врегулювання проблем у сфері національної безпеки.

Очікувані напрацювання, а саме розробка принципів проектування та зведення територіальних оборонних комплексів (таборів) матиме високу значимість для підвищення обороноздатності України внаслідок можливості їх використання при вишкілі та підготовці вояків, а також у значній мірі буде сприяти успішному виконанню задач з обладнання позицій та районів розташування військ. Розроблені графіки, номограми, типові схеми фортифікаційного обладнання дозволять значно скоротити час, як на стадії планування, так і у ході виконання задач формування середовища військових поселень. При цьому має бути забезпечена універсальність, проста відповідна номенклатура, яка забезпечує різний список умов та відповідностей. Кожен із компонентів Державної програми розквартирування військ має задовольняти виконання загальної мети і в той же час має бути науково обґрунтованим та доведеним та закінченим елементом національної безпеки України.

Крім того, матимуть практичну цінність застосування оригінальних методик та технологій у проектуванні та будівництві спеціальних споруд захисного та охоронного характеру стратегічних об'єктів, пенітенціарної системи, споруд

правоохоронних закладів тощо. А також можуть бути використані у процесі бойової підготовки військ та оперативної підготовки штабів, навчальному процесі вищих військових навчальних закладів, а також в подальших дослідженнях по визначення шляхів удосконалення та підвищення ефективності військ.

На цей час фахівцями Науково-дослідного інституту історії та теорії архітектури, містобудування та дизайну Київського національного університету будівництва і архітектури здійснюється ряд наукових і практичних розробок суто оборонної тематики – прикладні вишукування в сфері фортифікації, застосування новітніх матеріалів та конструкцій, використання комп'ютерних технологій в умовах гібридної війни.

Таким чином ми маємо кластер – свого роду схему, згідно якої (на прикладі розквартирування військ) від початку її вирощування – освіти фахівців з проектування та будівництва спеціальних споруд до власне активних дій із зміцнення обороноздатності країни проходить за єдиним ланцюгом.

Кластер — одна з сучасних форм інтеграції, метою якої є створення індустріальної основи для підвищення конкурентоздатності, високої продуктивності та економічного зростання галузі народного господарства, що актуально і для діяльності структур оборони, охорони кордону, правоохоронних та пенітенціарної системи. Зарубіжні дослідження переконують, що саме завдяки кластерам підвищується продуктивність і впроваджуються інновації. Створення кластерів обумовлене загальними закономірностями розвитку сучасної економіки і розвитком партнерства між державою, економікою і наукою.

Це свого роду схема, згідно якої (на прикладі оборони) від початку її вирощування – освіти офіцерського корпусу та призову військовослужбовців за контрактом до власне активних дій із зміцнення обороноздатності країни проходить за єдиним ланцюгом. Кластери складаються із багатьох елементів, властивих ринковим умовам, тоді як ТПК є своєрідною продукцією планової економіки.

В нашому випадку фундамент кластера оборони складає матеріальна база, що отримана у спадок від вкрай мілітаризованої економіки СРСР. При отриманні незалежності Україні від УРСР дістався розвинутий військово-промисловий комплекс, значні мілітаризовані території та накопичені озброєння. Це призвело до певної ейфорії при оцінюванні потенціалу оборони і викликало активне зменшення (вірніше розкрадання) військового потенціалу. Зокрема в результаті бездумної конверсії безслідно зникли значні майнові комплекси, яскравим прикладом чого є доля Узинського військового авіаційного терміналу.

Кластерний підхід виконує важливу соціальну функцію, сприяючи забезпеченню робочими місцями сільських жителів і наповнення місцевих бюджетів

з найбільш ефективним використанням наявного ресурсного потенціалу і конкурентних переваг усієї території регіону.

Відповідно ставиться одна із задач як забезпечити життєдіяльність та життєстійкість таких об'єктів. Це відповідає сучасним вимогам до дій під час збройних конфліктів та воєн. В Україні цьому аспекту приділялось досить мало уваги і в рамках загальної методології ведення бойових дій і в науковому та технологічному забезпеченні цього процесу.

Висновки:

1. На сьогодні в Україні відсутня єдина система стратегічного прогнозування і планування у будівельній галузі сфери забезпечення національної безпеки, яка б розглядала сектор безпеки і оборони як цілісний об'єкт прогнозування і планування. Впровадження єдиної системи стратегічного прогнозування і планування у будівельній галузі сфери забезпечення національної безпеки в Україні дозволить забезпечити: своєчасне і адекватне реагування на реальні та потенційні загрози національній безпеці; ефективне використання ресурсів органів і сил сектору безпеки і оборони; взаємозв'язок з іншими видами загальнодержавного планування і прогнозування; відповідність між пріоритетністю завдань у сфері забезпечення національної безпеки.
2. Впровадження такої системи потребує удосконалення відповідної законодавчої та нормативної бази. Процес організації і проведення останнього також має бути нормативно упорядкований.
3. На сьогодні певні елементи системи прогнозування та планування у будівельній галузі сфери забезпечення національної безпеки не перебувають навіть на стадії формування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. "Формування системи стратегічного планування і прогнозування у сфері національної безпеки України". Аналітична записка Відділ проблем національної безпеки (О.О. Резнікова, В.Ю. Цюкало) № 20, Серія «Національна безпека»
2. В.Х. Аскарров, С.С. Масловський. Нові підходи до організації системи оборонного планування в Збройних Силах України. - Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://defpol.org.ua/site/index.php/ru/arhiv/obonoglyad/1709-2010-04-08-10-45-34>
3. Defence Capability Development Manual 2006. Australian Government, Department of Defence. - Електронний ресурс. - Режим доступу: www.defence.gov.au/publications/dcdm.pdf.
4. Оборонный менеджмент, Ознакомление. Под ред. Г. Букур-Марку и др./ Женева-Киев, 2011, стр.75.
5. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія / В.П. Горбулін, А.Б. Качинський. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
6. Актуальні питання нормативно правового забезпечення технічного регулювання у будівельній галузі сфери національної безпеки України / Михальченко С.В, Гетун Г.В, Товбич В.В. / Сучасні проблеми технічного регулювання в будівництві, вип. № 2. – К.: КНУ-БА, 2016. - С. 48-52

7. Михальченко С.В. Кластерний підхід до формування та розвиток спеціальних територій за умов наближення до стандартів розвинених країн / Містобудування та територіальне планування, вип. № 59. – К.: КНУБА? 2016 - С. 336-340.
8. Михальченко С.В. Формування системи стратегічного планування і прогнозування у будівельній галузі сфери національної безпеки України / Містобудування та територіальне планування, вип. № 61. – К.: КНУБА, 2016. - С. 78-83.

МИХАЛЬЧЕНКО С.В.,
д. арх., професор ТОВБИЧ В.В.,
Научно-исследовательский институт истории и теории
архитектуры, градостроительства и дизайна
Киевского национального университета строительства и архитектуры

КОНВЕРСИЯ И СОЦИАЛЬНЫЙ СИНТЕЗ ИМУЩЕСТВЕННЫХ КОМПЛЕКСОВ ОБОРОНЫ УКРАИНЫ

В статье исследованы актуальность создания новых принципов территориального планирования и градостроительных решений для имущественных комплексов обороны в условиях перехода к новой концепции построения обороны в Украине, приближенной к мировым стандартам, в частности Североатлантического альянса.

Ключеві слова: концепція воєнного будівництва, територіальний принцип, расквартирование войск.

Sergii MYKHALCHENKO,
Dr arch., Prof. Valery TOBICH,
Research Institute of History and Theory
Architecture, Urban Planning and Design of
Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture

CONVERSION AND SOCIAL SYNTHESIS PROPERTY COMPLEX OF DEFENSE OF UKRAINE

In the article the relevance of new concepts of spatial planning and urban solutions for the defense of property sets conditions for the transition to the new concept of building a defense in Ukraine closer to international standards, including the North Atlantic Alliance.

Key words: the concept of military development, the territorial principle, the quartering of troops.